

Den blandede teksttype

| Formål | Kendetegn | Sproglige træk | Genreeksempler |
|--|---|--|--|
| <ul style="list-style-type: none">At belyse et emne eller en oplevelse ud fra en personlig synsvinkelAt skrive for at komme frem til en forståelse eller afklaringAt få sine tanker afprøvet | <ul style="list-style-type: none">Forfatteren træder frem som personEngagementLevende beskrivelseBrug af sanserFlere planer:<ul style="list-style-type: none">konkreterindretreflektereteksperimenterendeperspektiverende | <ul style="list-style-type: none">Personlige stedord/ pronomener – jeg, du, de, vi, man, os, énMange tillægsord/ adjektiverSanseudtrykUfuldstændige sætningerBilledsprogSammenligningerGeneraliseringerFinurlige udtryk | <ul style="list-style-type: none">EssayErindringDagbogBrevReportageDokumentarfilm |

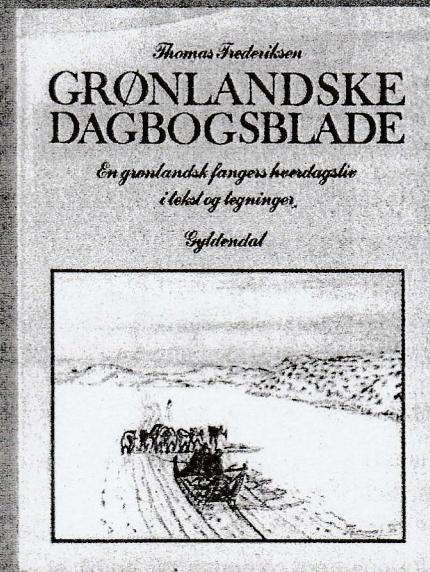
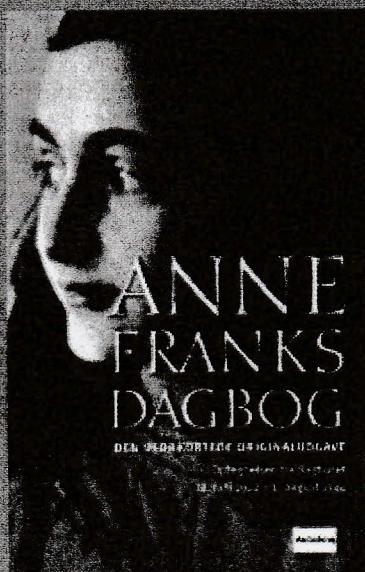
Struktur/komposition

Erindring: Kan have en spændingskurve, ofte kronologisk.

Essay: Ingen fast form, har et afsæt, er ofte springende, styret af tankerækker og associationer, bevæger sig på flere planer.

Dagbog: Kan have mange former: "Kære dagbog", logbog, rejsebeskrivelser dag for dag osv.

Eksempler





Kim Malthe-Bruun

27. marts 1945

Jeg har røget en dej og gjort den iagttagelse, at det virker umådelig behageligt, når nerverne er på højkant, men at det har lige den modsatte indflydelse på mig, når jeg er rolig. Jeg tror aldrig, jeg ville bryde mig om at ryge, når jeg er på fri fod. Det fylder mig med utålmodighed og tømmer hjernen. Det er, som om tobakken spænder fra og efterlader en med en mærkelig tomhed, og denne gør mig så utålmodig, som jeg altid bliver, når jeg har følelsen af, at jeg ikke kommer videre.

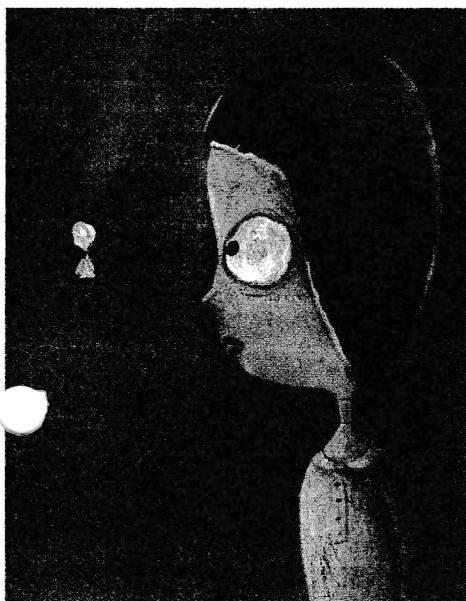
Jeg har også siden mange gange tænkt på Jesus. Jeg kan godt forstå den grænseløse kærlighed, han har følt til alle mennesker og især til alle dem, der var med til at drive naglerne gennem hans hænder. Han har været hævet langt over enhver lidenskab fra det øjeblik, han forlod Gethsemane. Kun da han vågnede, følte han angst, således som Kaj Munk sikkert også har følt den, lige inden han blev ført ud i bilen, inden han har følt sig i kontakt med dem, som blev hans bane mænd. Så snart de er kørt af, har han sikkert følt sin overlegenhed, og denne har givet ham både værdighed og styrke.

(Skrevet i Vestre fængsel.

Den 6/4 1945 blev Kim Malte-Bruun henrettet af den tyske besættelsesmagt.)

Erindring

Nøglehullet



Det værste, jeg vidste, var klokken otte om aftenen, når jeg skulle sove. Min mor og far havde fået lavet nye lofter med knaster, der lignede skrigende spøgelser, jeg fik ondt i maven bare ved tanken, og sengen gjorde det kun meget værre. Den var stor og ny og havde skuffer på hjul. Jeg kunne altid høre nogen rumstere dernede, men det var forbudt at stå op, lyset skulle være slukket med undtagelse af den lille lampe i gangen, og jeg måtte kun kalde, når jeg havde haft mareridt.

Henne i børnehaven sagde Anita, at hunsov inde hos sine forældre, hvis hun var bange, og det fortalte jeg straks min far. "Nå, men sådan gør vi altså ikke her hos os," sagde han, og sådan var det tit. Her hos os spiste man aldrig slik, man fik først langt hår, når man selv kunne sætte det op, og når legetøjet var røget på loftet, kom det aldrig ned igen.

Men en aften fandt jeg på noget. Jeg trykkede helt forsigtigt dørhåndtaget ned og listede mig ned ad gangen mod stuen. Gennem nøglehullet så jeg min far se fjernsyn og min mor læse et ugeblad, imens de drak kaffe. Det beroligede mig så meget, at jeg lige så stille listede tilbage i seng, og siden gentog det sig mange gange.

Desværre opdagede min mor og far til sidst, hvad der foregik. De kunne se en skygge glide for nøglehullet, sagde de, og hvis jeg nogensinde stod og lurede igen, ville jeg få smæk. Men jeg gjorde det igen, og min mor kom ned for at smække mig. "Det gjorde slet ikke ondt," sagde jeg lettet, da hun var færdig, men så kom min far til, og det var en hel anden historie. "Din mor var jo så blød. Hun kunne slet ikke slå dig ordentligt," sagde han altid, når han genfortalte historien, og så grinede vi alle tre.

Leonora Christina Skov

Det smukke ved Danmark er ...

Mathilde Walther Clark

Det smukke ved Danmark er klimaet. Det kommer bag på mig selv, at jeg skriver dette. Måske er klimaet ét af de mest forhadte træk ved dette lille land; jeg kender ikke dén, der ikke drømmer om at emigrere den ene halvdel af året til et mere gavmildt klima end vores eget. Som jeg skriver dette, har det regnet i ni stive dage. Jeg husker i de senere år to somre, der blev sprunget over af vejrguderne ^{†1} stor bitterhed for mig selv og andre. Foråret gled ligesom bare ind i efteråret, og så hørte vi ikke mere til den sommer. Året efter gentog det sig. Jeg husker også, at det var umuligt at komme på et fly ud af landet. På forsiden af formiddagsbladene var fotos fra de borgerkrigslignende tilstande i Kastrup. Alligevel må jeg fremhæve klimaet på bekostning af alt det andet, jeg elsker ved mit mødrene land, sproget, ironien, lighedstanken og det, at her er så småt, og at alle i principippet er tæt nok på til, at man kan tage telefonen og ringe til dem, hvis man skulle få brug for det. Men nej. Det er den kølige, klare luft, der ... Jeg er ganske enkelt gået hen og blevet afhængig af den måde, som luften herhjemme er helt skarp og ren på. Det er noget med, at man altid kan fornemme havet i den. Det er en luft, som giver perspektiv, og som gør tanker lette at tænke. Luftens klarhed fordrer tankens ditto. Jeg kender ikke noget sted på kloden, hvor det er let-

tere for mig at tænke end her. Jeg bruger vist nok en del tid på mine tanker. Sådan har det altid været. Da jeg var barn, kaldtes det at dagdrømme, nu hedder det at digte. Når jeg ikke direkte sidder og skriver, går jeg rundt med min notesbog i lommen eller i tasken. Det er sådan, jeg har vænnet mig til at bruge mig selv. Klimaet har gjort mig til den, jeg er. Eller måske mere præcist: Jeg kunne ikke være blevet den samme i et andet klima. At være til i varmen er en anden måde at være til på. Jeg kan også godt lide den måde, men efter nogen tid savner jeg at lege med mit tankeindhold. I varmen føles det i mit hoved lidt, som når jeg har influenza. Jeg begynder at føle mig dvask i ånden. Det er, som om tankens små sendebude bevæger sig i slowmotion og ikke rigtigt ønsker at give deres beskeder videre til de andre. Snart ligger de derinde op ad en mur med hatteskyggen trukket ned over øjnene. Det er, som om man har nougat mellem øerne. Hvilket såmænd kan være rart nok. Det er bare ikke noget, der gør en til hjernegymnast. Jeg husker engang på Sri Lanka, at jeg tænkte, at det her måtte være Paradis, fordi vejret havde fuldstændig samme temperatur som jeg selv. Jeg kunne ikke mærke, hvor kroppen sluttede og verden begyndte. Altting smelte sammen til én stor krop. Men jeg tænkte også, at her kan man ikke være filosof. Der var ingen

modstand. Herhjemme har vi rigeligt med modstand på den front. Når udlandinge spørger mig, hvordan det er at bo i Danmark, plejer jeg at svare med et engelsk udtryk. Jeg siger, at det er en 'acquired taste'. Heri ligger, at der findes ting, som man først får smag for med tiden, ligesom med oliven og skimmeloste. Det er lettere at kunne lide vingummi end kapers. Visse ting kræver tilvænning, fordi de simpelthen er for komplicerede til umiddelbart at værdsætte. Det er sådan, det er, med mig og vores klima. DET HAR IKKE været nogen specielt nem tilvænning. Da jeg var lille, gik der ikke en dag, hvor jeg ikke spurgte min mor, hvornår det blev sommer. Jeg ville kun gå rundt med bare tær og frysede shorts. Det eneste, jeg gik op i, var at vælte på cyklen, så jeg kunne få sårskorper på knæene, og til det krævedes korte bukser. Jeg gjorde modstand mod vinteren, mod flyverdragter, våde uldvanter og de dér økkel strømpebukser, der bare blev længere og længere for til sidst at forsvinde helt ned i støvlerne. Det skulle tage mig tredive år at opdage vinterens magi. Det begyndte med, at jeg et efterår stik imod al sund fornuft og naturlige tilbøjeligheder begyndte atstå tidligt op om morgenen. Vintermønsterne plejede ellers for mig at være noget med at sove til kant og så ellers heste af sted i væbnet kamp mod elementerne. I stedet gik jeg med vores

indadvendte, mutte vintre, og det besynderlige skete: Jeg begyndte at nyde de lange mørke vintermøgener, lige så meget som jeg ellers har nydt de lange lyse sommeraftener. Jeg ville sidde i min seng klokken halv seks med kun et stearinlys tændt og drikke et stort glas te, mens jeg forberedte dagens arbejde i min notesbog. Når jeg kiggede ud ad vinduet i den mørke gade, var der ikke lys i et eneste af de andre vinduer. Der er noget hemmeligt over de indesluttede møgener.

Enere, når jeg satte mig til tastaturet for at begynde dagens arbejde, kunne jeg se solen stige op over tagene uden for mit vindue, og det var dér, ved synet af de lyserøde tages dis, at jeg overgav mig. Der er intet så stille som en vintermorgen. Der findes en luft, som er god til at tænke i. Det er vel ingen stor kunst at elske Danmark om sommeren, hvor alting ligner et Skagensmaleri. Men det er pulsen, der gør Danmark hel, bevægelsen fra lyset og varmen til mørket og kulden. Det er som et kæmpemæssigt åndedrag. Det er den samme bevægelse, der sker fra dagen til natten, bare i kæmperformat. Går man ud i naturen og kigger, kan man se, hvordan blomster og planter om morgenens folder sig ud, og hvordan de om aftenen, når lyset forsvinder, lukker sig sammen igen. Jeg er sikker på, at den samme udvidelse og sammentrækning sker for os mennesker; at kroppen er et redskab

til erkendelse, og at sanserne i varmen og lyset trækkes udad og i kulden og mørket indad. Jeg er også overbevist om, at mørket og kulden har haft afgørende betydning for alt det, jeg i øvrigt holder af ved Danmark, det tempererede, nordiske sind, og at moderationen i holdningerne kommer af klimaet mere end af noget andet. Jeg kan lide den bevægelse fra det udadvendte til det indadvendte. Det giver en fleksibilitet, tror jeg, i sindet, som er sund og god. Det skal selvfølgelig ikke forstås sådan, at Danmark er det eneste sted i verden, hvor man kan op leve helheden på den måde. Vejene til menneskelig fuldbyrdelse er uendeligt mange; men nu er det bare sådan, at jeg har vænnet mig til den bevægelse, den udvidelse og sammentrækning,

fordi det er her, jeg bor. Nogle steder på kloden er mere kroppens element, her kan man danse sig til ekstase; der er steder, der er mere egnet til at føle og sanse end andre. Her hos os kan vi tænke, og vi kan fordybe os. Det er bare sådan, det er. Det kan man så gå med eller man kan stritte imod. Jeg har overgivet mig.

MATHILDE WALTER CLARK
Danmarksserie august 2007
www.politiken.dk



For enden af vindeltrappen

Altting ændrede sig en regnfuld morgen i november.

»Det er Marie Louise, som skal gå i jeres klasse,« sagde en mørkhåret dame, der måtte være Marie Louises mor, og jeg kunne ikke få øjnene fra hende. Hendes frakke var lang og lignede næsten en kjole, hun gik med krydret parfume og rød læbestift.

Moren hed Ragnhild, fortalte Marie Louise mig. Hjemme hos Marie Louise var der meget højere til loftet, gulvene var af spejlblankt træ, mellem stuerne var der ikke bare én, men to døre, og midt i det hele var en vindeltrappe, der drejede hele vejen op til anden sal, hvor Marie Louise boede.

»Hej dér!?!« For enden af vindeltrappen stod Ragnhild, og hendes mørke øjne gjorde mig helt varm indeni. Da min mor og far kom og hentede mig, gav Ragnhild mig et stort knus til farvel. På forsædet sagde min mor til min far, at vores hus lå meget mere centralt og ikke skulle repareres halvt så ofte, og jeg lukkede øjnene. Hvis bare Ragnhild én, to, tre var min mor, kunne hun omfavne mig hele tiden, tænkte jeg.

Leonora Christina Skov fra Glashuset



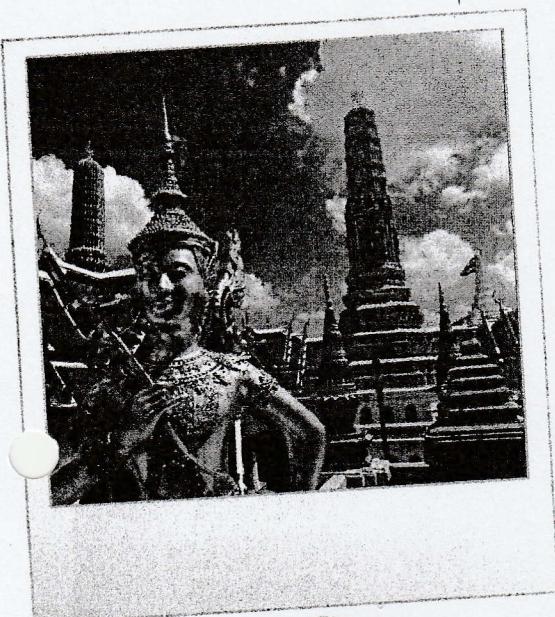
30.1.2011

Kære familie og venner

Så er vi ankommet til Bangkok. Kontrasten til Bornholm er gigantisk. Vi har brugt hele dagen på at venne os til det hele; øredøvende larm, en million-milliard biler og andre værkværdige køretøjer, mad - som børnene bare ikke er trygge ved, masser af fattige mennesker, tynde katte og affald. Koblet med mangel på sovn efter en nat på rejse, har det været lige før, det var for meget for børnene fra Poulsker. Det hele endte dog godt: vi fandt Koh San Road, -backpackernes paradis, hvor thai-kultur mødes med vestlige smagsløg, bohemestil og rygsækrejsendes pengepung. Det faldt i børnenes smag, og de blev pludseligt nysgerrige på, at de var ved at lære en helt ny verden at kende. En verden, hvor tingene er så billige, at man faktisk kan få en på delmængde af det, som man peger på. Hvor folk ganske vist er fattige, men også utroligt venlige, smilende og glade for børn. Og hvor der er masser af lyskryds. Faktisk stopper bilerne på mirakuløs vis for de røde lys. Det virker næsten som en tilfældighed. I hvert fald er det overraskende at opleve, da det tilsyneladende er den eneste regel, som respekteres i den voldsomme trafik. Lukas og Alberte synes, at en tur i tuk-tuk (knallert med på-monteret sofa) var helt på linie med Bon Bon-Land. Kamille konstaterede tørt, at thailænderne vist ikke tager sikkerhed særligt alvorligt. Hun klamrede sig til en taske i et forsøg på at have fast greb i et eller andet, som erstathning for den sikkerhedssele, som hun savnede.

Med andre ord, vores rejse er begyndt.

Kærlig hilsen familien Brandt Bloungren



OPGAVER

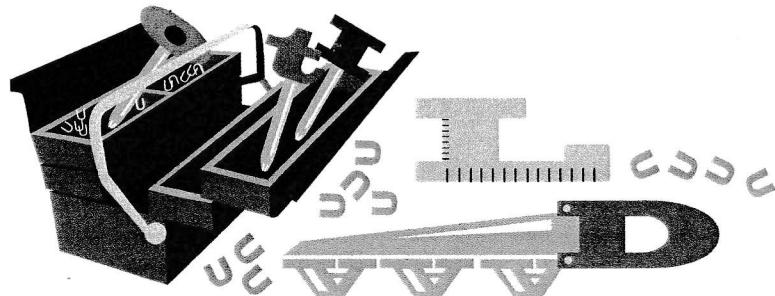
- Skriv din personlige erindring om noget, du har oplevet, noget du aldrig vil glemme, altså noget, som har brændt sig fast i din hukommelse.
- Skriv en dagbog fra en dag inden for den sidste uge, hvor du har oplevet noget særligt.
- Skriv et essay med overskriften "Ungdommen i dag er forkælet".
- Skriv et brev fra en rejse, du har været på. Bestem selv modtager.

4

DEN SPROGLIGE VÆRKTØJSKASSE

I dette kapitel skal du lære at

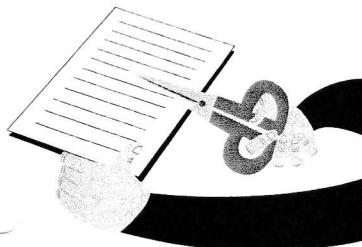
- formulere dig i et klart og varieret sprog
- foretage sproglig korrektur på egne og andres tekster



Den sproglige værktøjskasse er udvalgte redskaber, som du kan bruge til at få dit sprog til at fremstå forstændigt, klart og varieret.

Til hvert værktøj er der en demoøvelse, og så skal du med udgangspunkt i dine egne tekster bruge redskaberne til at forbedre dit sprog.

Du behøver ikke at lave opgaverne i rækkefølge, men de er bygget op således, at de nemmeste redskaber præsenteres først. Og der findes selvfølgelig mange andre sproglige værktøjer, end dem du bliver præsenteret for i denne bog.



Inddeling i afsnit

For at gøre læsningen mere overskuelig skal du altid dele din tekst op i mindre afsnit. Din inddeling i afsnit fortæller meget om dispositionen i din tekst – om der er en klar, rød tråd og en tydelig idé med din tekst.

Afsnitsinddelingen skal passe til indholdet og genren og må ikke være tilfældig. Afsnit skal vises tydeligt. Det mest almindelige er at vise nyt afsnit med "luft":

Indsæt en ekstra linje

Du kan indsætte en ekstra linje, hvis du skal markere et større afsnit.

Der er i disse år megen debat om den danske folkeskole. Spørgsmålet er, om den danske skole mangler disciplin?

Efter 5 år i Singapore vender Josephine Diderichsen som 14-årig tilbage til den danske folkeskole. Hun oplever store forskelle mellem skolen i Singapore og den danske skole, og bemærker bl.a., at der opstår kaos, fordi lærerne ikke har styr på eleverne i klasseværelset i den danske skole ...

Brug tabulator

Du kan dele dine større afsnit ind i mindre underafsnit ved at bruge indrykning. Brug tabulator-knappen for at sikre, at dine indryk bliver ensartede.

Der er i disse år megen debat om den danske folkeskole. Spørgsmålet er, om den danske mangler disciplin?

Efter 5 år i Singapore vender Josephine Diderichsen som 14-årig tilbage til den danske folkeskole. Hun oplever store forskelle mellem skolen i Singapore og den danske skole og bemærker bl.a., at der opstår kaos, fordi lærerne ikke har styr på eleverne i klasseværelset i den danske skole ...



Gør teksten bedre!

Afskriv teksten her og inddel den i mindre afsnit, der passer til indholdet og samtidig gør teksten mere læsbar.

- Brug start, midte, slutning som din komposition.
- Inddel også tekstens midterdel i mindre afsnit ved at bruge indrykning med tabulatorfunktionen.
- Gå sammen med din skrivemakker og sammenlign hinandens inddeling af teksten.
- Hvilken af jeres tekster fungerer bedst og hvorfor?

"Du starter, er det ok?" Marie luredе afventende og spørgende på mig. Sommersolen skinnede i hendes klare blå øjne. Det var ferietid og dermed også opfindsomhedens tid. Tid til at lave fis og ballade, og det var lige netop, hvad min ven Marie og jeg var suprigode til. Dagens store dyst var henlagt til at foregå i den lokale Aldi, og det var mig, der var skulle lægge for. Jeg så hen på den store mørkeblå Aldifacade og så på Marie. "Ja det er fint," svarede jeg, mens jeg stirrede ned på gruset og begyndte at skrabe i det med fodden. Min overtrækstrøje smed jeg i græsset, solen stod midt på himlen og den varmede mine nu blottede arme. "Jeg er klar," råbte jeg med fast stemme, imens jeg kiggede på Marie. Hun trak sin mobil frem og talte ned fra 5 ... 4 ... 3 ... 2 ... 1 ... Nu! Som en gazelle på flugt spurtede jeg alt, hvad jeg kunne. Jeg skulle ikke særlig langt, før jeg kunne mærke sveden og pulsen presse på. Med et fast greb fik jeg fat om stangen i skuret med indkøbsvogne og svingede mig rundt i en let bevægelse, gav slip og løb videre. Indgangen var nu blot få meter fra mig og jeg øgede nu min fart til maksimum. Langsomt så jeg dørene glide op. Og så måske ikke. Pludselig mærkede jeg en kold, klar og hård mur mod mit ansigt og med et overvældende brag fløj jeg ind i døren. Jeg landede på ryggen og kiggede febrilsk op for at se, hvad der havde forhindret mig i at vinde over Marie. Jeg så til min store skræk, at det var døren, som nu kun stod halvt åben og forgæves prøvede at lukke. Men min kollision havde forvoldt den en del skader i sammenstødet. Jeg kunne høre Marie grine højlydt bag mig, og hun faldt sammen ved siden af mig og vi lo så tårerne flød. Da vi omsider kom på benene igen, havde vores stunt og latter, vakt en del opmærksomhed. Med lynets hast løb vi hen til vores blodsmag i munden, det var lige før jeg brakkede mig. Men det var det hele værd.

(Iben, 7.klasse, erindring)



Afprøv på egen tekst

Find nu en af dine tekster.

Se nærmere på dine afsnitsdelinger:

- Passer de til indholdet?
- Underbygger dine afsnit den røde tråd og dispositionen i teksten?
- Del de større afsnit ind i mindre underafsnit ved at bruge indrykningsfunktionen.

Fire feder anslag

De første par linjer er det første indtryk læseren får af din tekst, og de skal vække interesse, så man får lyst til at læse videre.

Indledninger – også kaldet anslag – har et utal af muligheder.

Her bliver du præsenteret for fire feder eksempler på, hvordan du kan begynde din tekst, så man med det samme får lyst til at læse videre.

Det vigtigste

Længere end fire frihedsgudinder, tungere end 700 blåhvaler og holder på over 15.000 containere. Majestic Maersk har fået titlen som det største skib i verden til søs.

(Asger, 9. klasse, anslag til en reportage)

En scene

Toget suser af sted mod næste station. Det er Nørrebro. Folk gør sig klar til at stå af. Toget giver et ryk og standser. Dørene åbner med en skinger lyd og folk strømmer ud, inden de når at blive fanget og kører videre.

(Sara, 8. klasse, anslag til en reportage)

Et citat

- SÅ HOLD DOG KÆFT!

Klokken er lidt i to om eftermiddagen, og den udmattede dansklærer må snart give op. Den gennemsnitlige store danske klasse er simpelthen ikke til at få koncentration i. Der er larm og rumsteren i hele klasselokalet. Imens kun en fjerdedel stadig er i stand til at kunne følge med.

(Freja 8. klasse, anslag til et debatindlæg)

Direkte henvendelse til læseren

Vi kender alle følelsen af fælleskab, men hvad betyder den for dig, mig og alle de andre danskere?

(Kathrine, 9. klasse, anslag til et essay)

Lad mig vise dig et landude på Christianshavn. Lige der hvor Vor Frelser Kirke ligger og Prinsessegade løber forbi.

(Rasmus, 9. klasse, anslag til et essay)

Afprøv de fire anslag

Med afsæt i pressebilledet på side 22 skal du nu afprøve de fire feder anslag.

Du skal skrive et anslag til hver af de fire nedenstående opgaver, som billedet kunne være et afsæt for. Sørg for at få brugt alle de fire feder anslag fra værktøjskassen.

- en reportage fra fodboldkampen
- et essay om oplevelsesrus
- et debatindlæg om fankultur
- en øjenvidneberetning fra kampen

Læs din makkers anslag.

Giv respons på, hvad der giver læseren lyst til at læse.

Drøft, hvilke af de fire anslag der fungerer bedst, og stil skarpt på hvorfor.



Afprøv de fire anslag og et af de andre sproglige værktøjer

Skriv videre på et af de fire anslag fra den første demo-øvelse. Du skal skrive ca. $\frac{1}{2}$ A4-side.

Vælg herefter et af de andre sproglige redskaber fra værktøjskassen, og brug redskabet i din tekst.



Afprøv på egen tekst

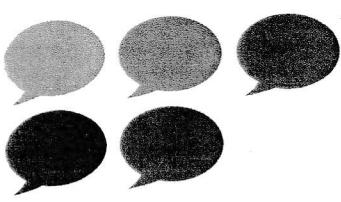
Find nu en af dine egne tekster.

Genskriv anslaget til din tekst, hvor du nu afprøver de fire forskellige anslag.



Gå sammen med en skrivemakker. Læs hinandens forskellige anslag, og tal om, hvad de fire anslag gør ved din tekst.

Vurder til sidst, hvilket anslag der passer bedst til netop denne opgave, og forklar hvorfor.



Variation af ord – brug synonymer

Det er vigtigt, at du kan variere dit ordvalg. Ofte kommer vi til at gentage de samme ord, når vi skriver, og teksten bliver dermed mindre spændende at læse. Du kan med fordel bruge synonymfunktionen i dit tekstbehandlingsprogram til at finde andre og måske mere passende ord og udtryk.



Find synonymer til almindelige ord

Find synonymer til disse almindelige ord.

Du må bruge tre-fem minut pr. ord til at finde så mange alternativer som muligt. Tag ét ord ad gangen, og konkurrér med din skrivemakker om at finde flest.

sige
gå
græde

spise
god
dårlig

kedelig
mene
ønske

ond
dum



Lav til slut en samlet synonymliste enten i makkerpar eller på klassen.

Gem listen i din padlet eller portfolio.



Demoøvelse: Gør teksten bedre

Du skal nu gøre teksten bedre ved at skifte ord ud med synonymer.

Brug de ord, som I fandt i den første demoøvelse.

Det, jeg prøver at sige, er, at når man skal skrive en tekst, som ikke skal være dårlig, må man gøre sig umage for at skifte de ord ud, som er kedelige. Ligesom når jeg går ned ad gaden. Det kan jeg jo gøre det på mange måder. Hvordan jeg lige gør det, er jo også et udtryk for, hvordan jeg lige har det i situationen. Eller når jeg græder, er der jo også forskel på, hvordan jeg egentlig har det, når tårerne skal ud af øjnene. Har du nogensinde overvejet alle de måder, du rent faktisk kan spise på? Det er ikke dem alle, som er lige pæne. Alle disse små ændringer kan være afgørende for, om din tekst bliver god at læse. Nu har jeg i denne tekst skrevet ordet *jeg* et utal af gange, det burde du også kunne gøre bedre.



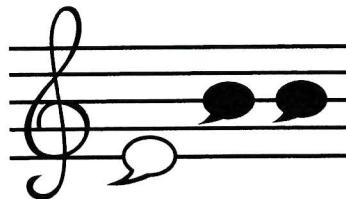
Afprøv på egen tekst

Find nu en af dine egne tekster.

Udvælg et afsnit, hvor du vil arbejde med et varieret ordforråd og brug af synonymer.



Gå sammen med en skrivemakker, og sammenlign de to udgaver af teksten. Forklar, hvilken betydning variationen af ordforrådet har for jeres tekst.



Rytmen i sproget - korte og lange sætninger

Sprog består ikke kun ord og sætninger, men har også en rytme. Rytmen kan du styre ved at variere længden af dine sætninger.

Korte sætninger

Bruger du korte sætninger, kan du gøre dit sprog mere intenst, opbygge til et klimaks eller understrege en pointe.

Lange sætninger

Bruger du lange sætninger, får du skabt flow i din sprog, hvilket fx er godt til den lange argumentation eller til en scenisk beskrivelse.



Demoøvelse: Gør teksten bedre!

Her har du en del af et essay. Du skal gøre teksten bedre ved at arbejde bevidst med at variere de korte og lange sætninger.

Uden tvivl er jeg selv en af verdens største kujoner, når det kommer til, at jeg skal se mine dæmoner i øjnene. Fornyeligt havde jeg en kæmpedæmon, som jeg lå og boksede med, og jeg havde i lang tid gået yndefuld ud om, fordi det gjorde for ondt at møde den. Det sværreste ved at se den i øjnene var, at jeg havdeændret mig som person med hensyn til mine fremtidsplaner, og jeg var hunderæd for, at det ikke ville blive accepteret af mine forældre. Men hvad er det, der får os til at skide i bukserne, når vi skal tage en beslutning, er vi angste for, hvad folk vil tænke om os, hvis vi gør noget andet end de måske forventede, eller måske er det bare vores fantasi, der spiller os et pus? Tre ord som i afgørelsens time

(Kathrine, 9. klasse, uddrag af et essay)



Gå sammen med din skrivemakker. Læs hinandens tekster op. Læg vægt på sprogets rytme i jeres oplæsning.

Begrund jeres valg af korte og lange sætninger i forhold til den rytme, I gæt ville have frem i teksten.

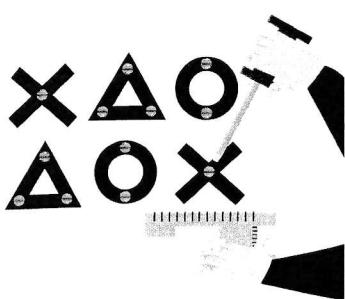


Afprøv på egen tekst

Find en af dine egne tekster.

Udvælg et afsnit, hvor du arbejder med den sproglige rytme og bevidst brug korte og lange sætninger.

Gå sammen med en skrivemakker, og sammenlign de to udgaver af tekster. Forklar, hvilken betydning rytmen har for jeres tekst.



Variation i forfelterne

Det er ikke kun dit ordforråd, du kan variere for at gøre dit sprog levende at læse. Det gælder også den måde, du starter dine sætninger på.

Mange starter sætninger med grundleddet, fx *Jeg mener*, *Han sagde*, *Det gøs ...* Men der er flere måder, hvorpå du kan variere dine sætninger. En god grundregel er at begynde med de vigtigste ord i sætningen.

Jeg gik ned ad gaden ...

Her ser du en sætning, som starter med grundleddet:

*Her ser du samme sætning med forskellige forfelter. Læg mærke til, hvor forskelligt udsagnsled og grundled (*jeg gik*) er placeret i hovedsætningerne:*

Tiden: *Tidligt om morgenen gik jeg ned ad gaden ...*

Stedet: *Gaden lå øde hen, da jeg en tidlig morgenstund gik hen ad fortovet ...*

Måden: *Med slæbende skridt gik jeg ned ad gaden, der lå øde hen ...*

Årsag: *Fordi jeg bare ikke orkede denne morgen, gik jeg ned ad gaden med slæbende skridt ...*

Tankeord: *Føj, hvor jeg bare ikke orker, tænkte jeg for mig selv, da jeg slæbende gik ned ad den øde gade en tidlig morgenstund ...*



Demoøvelse: Gør teksten bedre

Her har du et uddrag fra en øjenvidneberetning. Alle sætninger starter med grundleddet først. Gør teksten bedre ved at variere sætningernes forfelter. Du må også gerne ændre på sætningernes længde og variere ordforrådet.

Jeg møder i skole som normalt. Der er næsten ingen i lokalet, og dem, der er dukket op virker nærmest eddikesure. Jeg sætter mig ind i klassen som normalt. Politiet kommer ind af døren. Jeg springer op af stolen. Politiet tager fat i mig og tager mig ud af klassen. Jeg prøver forsigtigt at spørge "Hvad sker der her". Politiet svarer ikke. Jeg kommer ud, og der er ikke et sted mod stationen. De siger på vejen noget om en Instagram-konto hvor der er lagt krænkende billeder op af mindreårige piger. Jeg kender jo ikke til Instagram, så jeg er meget forvirret. Politiet siger, at jeg er mistænkt for at have oprettet denne konto, og at jeg skal afhøres nu ...
(Alexander, 9. klasse, indledningen til en øjenvidneberetning)



Afprøv på egen tekst

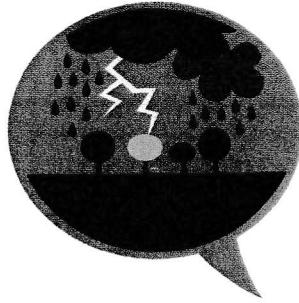
Find nu en af dine egne tekster.

Udvælg et afsnit, hvor du vil arbejde med at variere dine forfelter. Brug de fire forskellige måder øverst på siden.



Gå sammen med en skrivemakker, og læs hinandens tekster.

Sammenlign de to udgaver. Forklar, hvad det betyder for jeres sprog, at I varierer jeres forfelter.



Show it – don't tell it

Når du beskriver scener, personer eller stemninger, skal du sørge for at læseren kan se det for sig.

Du kan danne indre billeder hos læseren ved at tilføje beskrivende tillægsord og udsagnsord og ved at bruge billedsprog.

Situation

Der var mange mennesker på festivalpladsen.

Hun blev sur.

Stemningen i optoget var god.

Beskrivelse

Festivalpladsen var proppet til bristepunktet ... (billedsprog)

Langsomt kneb hun øjnene sammen, spidsede munden og med spydig stemme hvæsede hun ... (beskrivende tillægsord og udsagnsord)

Stemningen i optoget var hujende og bragende, som skulle man tro, at samtlige af byens kvæg var sat på forårsgræs ... (beskrivende udsagnsord og sammenligning/billedsprog)



Demoøvelse: Gør teksten bedre

Her har du et uddrag fra en reportage. Skribenten vil beskrive stemningen på Nørrebro Station for læseren.

Du skal overstregne alle de ord, som gør, at læseren kan se scenen for sig. På de markerede steder i teksten skal du lave sproget om efter principippet Show it – don't tell it.

Beskriv et par af de forskellige mennesketyper, du kan finde på en station, hvordan ser de ud, hvad laver de?

Regnen, som pissede ned tidligere, har lagt et gråt og vådt lag over Nørrebro. Store grå vandpytter ligger overalt og plasker til alle sider, når bilerne og cykler raser forbi. Næseborene fyldes af en blanding af dunsten af udstødningsgasser, nyfalden regn og fersk fisk.

Der kommer mange forskellige typer på Nørrebro.

"Frisk fisk fra fadet", står der på siden af den hvide fiskevogne, der som ensom majestæt på hjørnepladsen kun har selskab af de kurrende duer.

Under broen står en fattig mand.

Men folk stormer forbi, uden at sige et ord, de undgår alt form får øjenkontakt og propper musikken i ørene, så de har en undskyldning får ikke at stoppe op.

Området omkring stationen er meget populært for grafittimalere. Noget af det er pænt og mens andet er mere sjusket.

(Louise, 8. klasse, indledningen til en reportage)

Beskriv hvordan den fattige mand ser ud

Hvordan ser graffiti ud, når det er pænt og når det er sjusket?

Opgaver i skriftlig fremstilling

De opgaver I kan vælge imellem til prøven i skriftlig fremstilling kan inddeltes i fire hovedkategorier:

BERETTENDE

- nyhed
- reportage
- baggrundsartikel

FORTÆLLENDE

- novelle
- kortprosa
- eventyr
- fortælling

ARGUMENTERENDE

- kommentar
- læserbrev
- debatindlæg
- kronik

REFLEKTERENDE

- klumme
- essay
- erindring
- dagbog
- brev
- tale

I denne bog kan I arbejde med disse opgaver:

Berettende tekst → Skriv en reportage

Argumenterende tekst → Skriv en kommentar

Reflekterende tekst → Skriv et essay

Crossover beretning/refleksjon → Skriv en øjenvidneberetning

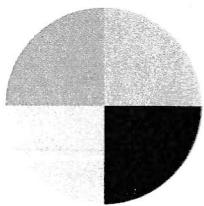
Alle skriveoplæggene har en opgave A en opgave B:

- I OPGAVE A skal du skrive indledningen til en opgave og arbejde i dybden med det sproglige udtryk.
- I OPGAVE B skal du skrive en hel tekst og dygtiggøre dig i alle faser af skriveprocessen.



Husk at bruge din Tidsguide (se side 7) og din Skriveguide (se side 8), når du arbejder med opgaverne.

Spot på essayet



Et essay har en personlig vinkel på sit emne, det handler om noget alment menneskeligt, som du gør dig tanker om. Og det skal bære præg af den stemning, du føler. Det indeholder med andre ord dine tanker, følelser, erfaringer, forestillinger og indtryk. Et essay opstår ikke i en fast form, men springer mellem de tanker, der dukker op. I din skrivning organiserer du tankerne, så du udfordrer og sætter tankerne i gang hos den, der læser det. Du skal med andre ord udfordre læseren og forsøge at skubbe til læserens holdninger og meninger med essayet.

I et essay skal du skifte mellem det personlige plan, hvor du skriver »jeg«, og det reflekterende plan, hvor du løfter dig op over det personlige plan og skriver »man«.

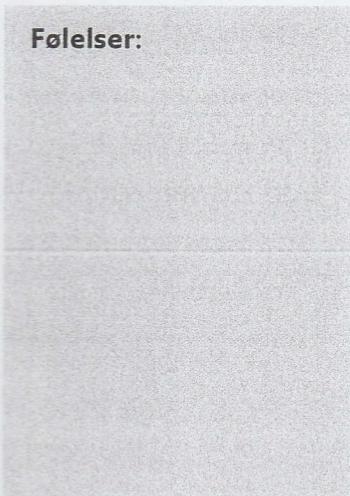
Planlæg din skrivning – skriv stikord:

Emnet:

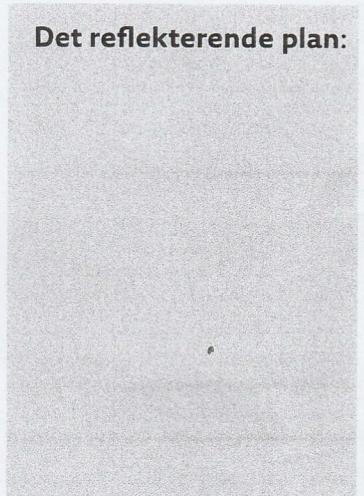
Oplevelser:

Tanker:

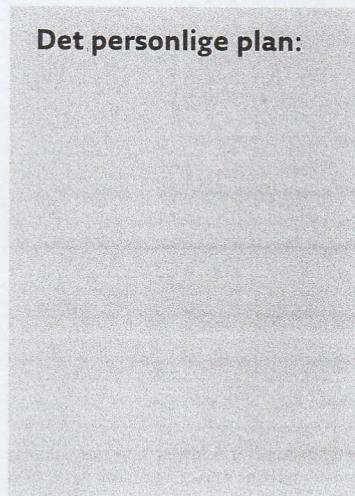
Følelser:



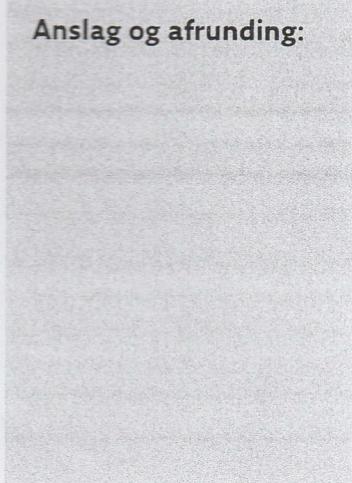
Det reflekterende plan:



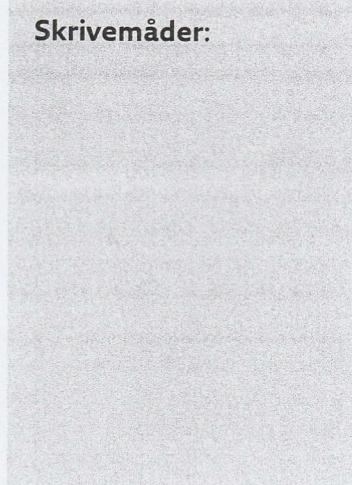
Det personlige plan:



Anslag og afrunding:



Skrivemåder:



FREM GANGSMÅDER

Når man vil arbejde med et essay, må man huske, at det er en genre, hvor man ofte har et personligt udgangspunkt. Teksten er først og fremmest en essayists egne udsagn om et bestemt emne. Genren er en balance mellem fakta og fiktion, og derfor kan man ikke analysere den på samme måde, som man analyserer en skønlitterær tekst, fx en novelle eller et eventyr.

Du kan se på stjernen og bruge punkterne som et udgangspunkt.

AFSÆT

Hvad er
udgangspunktet
for essayet?

SPROG

Find eksempler på
beskrivende, fortællende,
argumenterende, lyrisk
og sansepræget sprog.

Hvad karakteriseres
sproget i essayet mest af?

REFLEKSION

Hvilke tankerækker
bevæger essayisten
sig rundt i?

ANALYSERE OG ARBEJDE MED ET ESSAY

DISKUSSION OG ARGUMENTATION

Hvordan diskuterer
essayisten med sig selv,
og hvilke argumenter
møder vi i essayet?

INDLEDNING OG AFSLUTNING

På hvilken måde fanger
essayisten sin læser?
Afslutes essayet med et
opfordrende eller
provokerende udsagn?
Føres læseren tilbage til
udgangspunktet – afsættet
– i slutningen af essayet,
eller ender vi et helt andet
sted, end vi begyndte?

FLERE PLANER

Find eksempler på
noget konkret-oplevet,
noget erindret og
noget reflekteret.

ESSAYETS KENDETEGN

Et essay kan karakteriseres både ud fra form, indhold og sprog:

AFSÆT

Når man skal skrive et essay, sættes man i gang af noget. Det kan være en oplevelse, en handling, et udsagn. Noget, der har sat gang i ens tanker, noget, man undres over og noget, man gerne vil blive klogere på – i hvert fald på det personlige plan.

DEN SØGENDE SKRIVNING

Man skriver sig frem til en mulig forståelse og afklaring – mere eller mindre målrettet. Man har måske nogle ideer og tanker om afsættet – om udgangspunktet for essayet – og ved hjælp af ord får man sine tanker afprøvet. Derfor er der ikke altid en klar linje i et essays komposition.

FLERE PLANER

Essayet bevæger sig som regel på flere planer:

- et konkret – oplevet – plan, som er afsættet for skrivningen.
- et erindret plan, som er det, der fletter tankerne sammen med andre oplevelser.
- et reflekteret plan, som går ud over det konkrete og erindrede og sætter det i relation til noget andet og mere overordnet. Man kan også kalde det for det eksperimenterende og perspektiverende plan.

Planerne kan sno sig ind i hinanden, og de fylder forskelligt fra essay til essay.

SPROG

Essayisten benytter sig af mange forskellige sproglige redskaber:

- Det beskrivende og fortællende, der bruges, når man redegør for emnet, sagen, handlingen.
- Det argumenterende, der bruges, når man begrunder de tanker og holdninger, som kommer frem i essayet.
- Det lyriske og sanseprægede, som understreger det personlige forhold, man har til det, man skriver.

Det er typisk at bruge:

- mange adjektiver
- sanseudtryk
- personlige pronomener – jeg, du, man, én – for at kunne snakke med sig selv
- ufuldstændige sætninger
- billedsprog (sammenligninger, personificeringer, metaforer, symboler) og finurlige udtryk.